

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทุกๆด้าน โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดการพัฒนาและแข่งขันในสังคมอย่างมากมาย สภาพการณ์เช่นนี้มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถือว่าเป็นจุดที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อทั้งโลก ดังนั้น “ การศึกษา ” จะเป็นหนทางสำคัญหนทางหนึ่ง ที่จะพัฒนาให้เรียนรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การพัฒนาคนให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณภาพ จึงเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาในศตวรรษนี้ ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) ที่ประสงค์ให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนได้อย่างเต็มศักยภาพ และมีความสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย ปัญญา จิตใจ และสังคม เป็นผู้รู้จักคิดวิเคราะห์ มีความคิดรอบยอ รักการเรียนรู่วิธีการและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีเจตคติที่ดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ และมีทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาตน พัฒนาอาชีพ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ , 2540)

ในด้านการศึกษายุคใหม่นั้น การพัฒนาบัณฑิตพยาบาลให้มีคุณภาพนับว่าเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญที่ต้องปฏิบัติ เพราะเป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมบุคลากรออกไปบริการสังคมด้านสุขภาพอนามัย บัณฑิตพยาบาลจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ พร้อมทั้งจะปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีคุณภาพ และสามารถให้บริการได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การจัดการเรียนการสอนจึงควรเป็นการสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับนักศึกษา เพื่อให้ นักศึกษาได้นำสิ่งต่างๆไปใช้ในการทำงานและการดำรงชีวิตให้ประสบความสำเร็จ การพัฒนาจะต้องคำนึงถึงบทบาทของผู้ที่จะให้บริการด้านสุขภาพ จึงต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างให้นักศึกษามีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถคิดเป็น ทำเป็น (อัมพล จินดาวัฒนะ , 2539) ความคิดเห็นดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่ระบุไว้ว่า บรรยากาศของการเรียนการสอนต้องเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความคิด การวิเคราะห์วิจารณ์ การรวบรวมข้อมูล การศึกษาค้นคว้า การตัดสินใจที่รอบคอบและถูกต้อง รวมทั้งต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้สอนและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาประกอบด้วย ความรู้ ความสามารถ

และมีเจตคติที่ดี มีคุณธรรม และจริยธรรม เป็นแกนนำในการดำรงชีวิต และการปฏิบัติการพยาบาล รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ (สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข , 2537 :4)

จะเห็นได้ว่าทักษะที่ต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นในนักศึกษาพยาบาล ควบคู่ไปกับการมีความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติการพยาบาล คือทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Directed Learning) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Life Long Learning) เนื่องจากการจัดการศึกษาในสถาบันหรือในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถบรรจุเนื้อหาที่นักศึกษาต้องเรียนรู้ ได้หมด ยิ่งพบว่ามีความเจริญก้าวหน้าทางด้านสังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีทางการแพทย์ และ ภาวะสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้รับบริการ ยิ่งทำให้พยาบาลต้องขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมให้มากขึ้น เพื่อปรับปรุงคุณภาพการพยาบาล การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นทักษะจำเป็นอย่างยิ่งในวิชาชีพพยาบาล (Loacker , Cronwell and O' Brie อ้างถึงใน ยุวดี ฤาชา , 2536) และยังคงส่งผลให้เมื่อจบการศึกษาเป็นพยาบาลวิชาชีพแล้ว พวกเขาจะพยายามไฝหาความรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติมเพื่อช่วยให้มีความรู้กว้างขวาง และทันสมัย ยิ่งขึ้น (Thompson , 1993) เป็นการยกระดับวิชาชีพ อีกประการหนึ่งด้วย

ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของนักการศึกษาพยาบาลที่จะต้องพัฒนานักศึกษาพยาบาลให้ มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่บุคคลมีความคิดริเริ่ม ด้วยตนเองในการวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ การแสวงหา แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Knowles,1975) วิธีการที่จะ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เช่นนี้ได้ต้องมีประสิทธิภาพนั้น ต้องใช้เครื่องมือคือความพร้อมในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง (สุนทร สุนันท์ชัย ,2532) ซึ่ง Guglielmino (1977) ได้ทำการศึกษาพบว่าผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 8 ประการคือ 1) การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้ 2) มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ 3) การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ 4) ความรับผิดชอบต่อการเรียน 5) ความรักในการเรียน 6) ความคิดสร้างสรรค์ 7) การมองอนาคตในแง่ดี และ 8) สามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะใช้เป็นแนวทางนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่เป็นเป้าหมาย สำคัญของการศึกษาพยาบาล (Thompson , 1993)

นอกจากนี้การพัฒนาการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพ ยังต้อง ส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีพื้นฐานความรู้ที่ดี มีความยืดหยุ่น ปรับตัวได้ดี ปฏิบัติงานอย่างมี อิสระ มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่ดี และมีความคิดวิจารณ์ญาณ (Gale , 1994 cited in

Chenoweth , 1998) ซึ่งหมายความว่า เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วพยาบาลจะต้องใช้ความคิดสติปัญญา ในการพิจารณาไตร่ตรอง หาเหตุผล วิเคราะห์ และตัดสินใจทางการพยาบาลได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพการณ์ (อรพรรณ ลือบุญอรัญชัย , 2536) ดังนั้น ความคิดวิจารณ์ญาณจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการปฏิบัติการพยาบาลมาก มีการศึกษาพบว่า ความคิดวิจารณ์ญาณมีความสัมพันธ์กับทักษะพื้นฐานของการปฏิบัติการพยาบาล (Baker , 1996) และช่วยให้การวางแผนการพยาบาลมีหลักการและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากความคิดวิจารณ์ญาณเข้าช่วยต่อการใช้กระบวนการพยาบาลในทุกๆขั้นตอน รวมทั้งช่วยส่งเสริมการตัดสินใจในคลินิกด้วย (Robinson , 1998)

การคิดวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการของการคิดขั้นสูง ที่อาศัยสติปัญญา ความรู้ เจตคติ ในการค้นหาข้อมูลและหลักฐานที่น่าเชื่อถือ มาพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อสนับสนุนและพิสูจน์หาข้อเท็จจริง อย่างมีเหตุผล มีหลักฐาน ที่จะนำไปสู่ข้อสรุปและการตัดสินใจที่ถูกต้อง ทำให้พยาบาลสามารถสังเคราะห์ทฤษฎี ประยุกต์ความรู้จากภาคทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติได้ โดยเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุด (Brown and Somel, 1993; เชื้อญาติ ชูชื่น, 2536; Sedlek and Ludwick, 1996) มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบ และขั้นตอนการพัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณ ไว้อย่างหลากหลาย ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาองค์ประกอบของการคิดวิจารณ์ญาณตามแนวคิดของ Watson and Glaser (1964) ซึ่งได้แบ่งเป็น 5 องค์ประกอบคือ 1) การอนุมาน (Inference) 2) การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น (Recognition of Assumption) 3) การนิรนัย (Deduction) 4) การตีความ (Interpretation) 5) การประเมินข้อโต้แย้ง (Evaluation of Arguments) เนื่องจาก องค์ประกอบดังกล่าวได้จำแนกครอบคลุมตามแนวคิดของความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ และได้รับความเชื่อถืออย่างแพร่หลาย เหมาะสมกับการวัดในการศึกษาพยาบาล (กนกนุช ขำภักตร์ , 2539) มีรูปแบบการวัดที่ดี ใช้ได้ทั่วไป และได้รับการทดสอบว่ามีคุณภาพค่อนข้างสูง นำไปใช้ได้สะดวก (Szostak and Robertson , 1996)

เมื่อพิจารณาการจัดการเรียนการสอนพยาบาลในประเทศไทย พบว่าการพัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณ ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จากการศึกษาของ ล้ายอง รัตมีมาลา (2533) ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์ ความสามารถในการวินิจฉัยการพยาบาลทารกแรกเกิดของพยาบาลวิชาชีพ พบว่าพยาบาลส่วนใหญ่มีการคิดแบบไม่มีหลักการ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ ในข้อมูลประกอบการวินิจฉัยการพยาบาล ส่วนการศึกษาของ สมศรี สัจจะสกุลรัตน์ (2537) พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 มีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่มักใช้การคิดอย่างรีบด่วนในการตัดสินใจ เนื่องจากไม่ได้ฝึกหัดในการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาต่างๆอย่างมีเหตุผล และมีขั้นตอน เมื่อเผชิญปัญหาจึงไม่สามารถคิดพิจารณา

ใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ญศรี รักสละ (2539) ที่พบว่า ส่วนใหญ่พยาบาลมีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาทางการพยาบาลอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะชั้นการวิเคราะห์ทางเลือกมีความสามารถอยู่ในระดับต่ำ และใช้แบบการคิดแบบไม่มีหลักการในการแก้ปัญหา อันเป็นผลที่อาจเกิดจากการเรียนการสอน ที่ให้พยาบาลมีความสามารถในการปฏิบัติมากกว่าการเตรียมให้มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ซึ่งอาจส่งผลให้พยาบาลไม่รู้จักวิธีวิเคราะห์ปัญหาในการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของพยาบาลวิชาชีพและประสิทธิภาพการพยาบาลต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณเป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาและหาทางเลือกที่เหมาะสมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา แนวทางหนึ่งซึ่งเมื่อพิจารณาจากหลักการแล้วสามารถพัฒนาทักษะดังกล่าวของนักศึกษาได้ คือ การสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เนื่องจากการสอนวิธีหนึ่งที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Students Center) สามารถใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับอายุ อาศัยหลักการร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและเน้นการบูรณาการทักษะหลายด้าน โดยผู้เรียนสามารถเลือกใช้วิธีการและตัดสินใจเลือกผลงาน มีความอิสระในการสร้างสรรค์ คิดค้น กลวิธี และสะท้อนภาพความคิดของตนเองออกมาได้อย่างสมบูรณ์ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เป็นสภาพจริงในชีวิตการทำงาน (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์, 2539) แฟ้มสะสมงานจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีความเชื่อว่า ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และมีหลักฐานยืนยันว่าตนเองเกิดการเรียนรู้ ก้าวหน้าจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ (Barton and Collins, 1997) นอกจากนี้กระบวนการของแฟ้มสะสมงานยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การประยุกต์ใช้ความรู้และความคิดวิจารณ์ญาณ ภายใต้ความร่วมมือจากหลายๆฝ่าย (Forker and McDonald,1996) และได้รับการทดสอบว่ามีประสิทธิภาพ ในการวัดทักษะที่จำเป็นของนักศึกษาพยาบาล คือ การคิดวิจารณ์ญาณ ทักษะการให้การพยาบาล และทักษะการติดต่อสื่อสารด้วย (Martin and others , 1997)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่ารูปแบบการเรียนการสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงานจะสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล ได้มากกว่าการเรียนการสอนตามปกติหรือไม่ สาเหตุที่เลือกศึกษาในการฝึกภาคปฏิบัติ เพราะเป็นการเรียนรู้จากสภาพจริง (Authentic Learning) การจัดให้นักศึกษาได้สัมผัสกับสภาพจริงบนหอผู้ป่วยซึ่งมีความซับซ้อนของปัญหาที่จะกระตุ้นให้นักศึกษาได้คิด ได้จัดกระทำกับปัญหาที่หลากหลายนอกจากการเรียนรู้ในห้องเรียนเป็นสถานการณ์ที่เหมาะสม ที่จะจัดให้นักศึกษา

ได้พัฒนาแฟ้มสะสมงาน การวิจัยครั้งนี้ถ้าพบว่ามีรูปแบบการสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงาน สามารถพัฒนาความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของ นักศึกษาพยาบาลได้จริง จะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ แล้วยังสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรการศึกษานักศึกษาพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล ก่อนและหลังได้รับการสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงาน
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มที่ได้รับการสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงานกับกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ

แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

แฟ้มสะสมงานได้ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ที่มีหลักการในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียนและสอดคล้องกับชีวิตจริง รวมทั้งเน้นการปฏิบัติที่ต้องใช้ ความคิดในการแก้ปัญหาในการพัฒนาแฟ้มสะสมงาน กระบวนการของแฟ้มสะสมงานจึงเป็นทั้ง การเรียนการสอน และการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ (Barton and Collin ,1993) รวมทั้งเป็น เครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถควบคุมระบบการเรียนรู้ ด้วยตนเองได้อีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ ,2539) การเรียนการสอนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และอาศัยหลักการร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนในการวางแผนและจัดระบบการเรียนรู้ ให้สอดคล้อง กับเป้าหมายการเรียนการสอนและการดำรงชีวิตในความเป็นจริง

จากหลักการดังกล่าวในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแฟ้มสะสมงานมาใช้ในการสอนการ พยาบาลในคลินิก ซึ่งการสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงาน เป็นกิจกรรมการจัดประสบการณ์การ เรียนรู้ที่ผู้สอนจัดให้นักศึกษาขณะฝึกปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วย รวมถึงกิจกรรมของผู้สอนในการ ชี้แนะ กระตุ้น ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา แก่นักศึกษาในการพัฒนาแฟ้มสะสมงาน ตามเป้าหมาย ของการเรียนการสอนที่ตั้งไว้ซึ่งกิจกรรมการสอนประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดจุดมุ่งหมาย และประเภทของแฟ้มสะสมงาน 2) การเก็บรวบรวมและจัดการชิ้นงาน 3) การคัดเลือกชิ้นงาน 4) การ สะท้อนข้อมูลย้อนกลับ 5) การทำงานให้สมบูรณ์และประเมินค่าผลงาน 6) การเชื่อมโยงและประชุมกลุ่ม

ในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาเพิ่มสะสมงานจะเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทที่สุด ผู้สอนเป็นเพียงผู้ที่ชี้แนะแนวทางและให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนต้องการเท่านั้น ผู้เรียนจะกำหนดความต้องการการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Knowles (1975) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่บุคคลมีความคิดริเริ่มด้วยตนเองในการวินิจฉัยการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลักการของการพัฒนาเพิ่มสะสมงานจึงน่าจะเป็นวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ในทุกขั้นตอนของการสอนในคลินิกโดยเพิ่มสะสมงาน ผู้สอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ พิจารณา ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ตัดสินใจ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล อภิปรายผลการเรียนรู้ รวมทั้งเปิดโอกาสในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการของการพัฒนาเพิ่มสะสมงาน ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณได้ ตามแนวคิดของ Schumacker and Severson (1996) ที่กล่าวว่าในการพัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณผู้สอนจะต้องฝึกให้ผู้เรียนได้คิดสะท้อนกลับ อภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ แนะนำแนวทางและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

มีการศึกษาเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของการใช้เพิ่มสะสมงาน โดย Parboosingh (1996) ได้ศึกษาการใช้เพิ่มสะสมงานเพื่อเพิ่มศักยภาพทางวิชาชีพ พบว่าเมื่อใช้เพิ่มสะสมงานในนักศึกษาในกลุ่มวิชาชีพเกี่ยวกับสุขภาพ นักศึกษาสามารถพัฒนาเครื่องมือที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองทางคอมพิวเตอร์ และพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ และจากการศึกษาของ ชัยฤทธิ์ คีลาเดช (2540) ที่พบว่าหลังจากใช้เพิ่มสะสมงานกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ขณะเรียน และแรงจูงใจในการเรียนเพิ่มขึ้น แต่จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องยังไม่พบว่ามี การศึกษาผลของการใช้เพิ่มสะสมงาน ต่อความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณและความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยตรง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงผลของการสอนในคลินิกโดยใช้เพิ่มสะสมงานและความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล โดยมีสมมติฐานในการวิจัยดังนี้

1. ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาพยาบาล หลังได้รับการสอนในคลินิกโดยใช้เพิ่มสะสมงาน สูงกว่าก่อนได้รับการสอน
2. ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณหลังการสอนของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มที่ได้รับการสอนในคลินิกโดยใช้เพิ่มสะสมงาน สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอน ตามปกติ

3. ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล หลังจากได้รับการสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงาน สูงกว่าก่อนได้รับการสอน

4. ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองหลังการสอนของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มที่ได้รับการสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงาน สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอน ตามปกติ

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยศึกษาถึงผลการสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล โดยผู้วิจัยศึกษาในนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ลำปาง ที่ศึกษาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 และดำเนินการทดลอง ณ โรงพยาบาลลำปาง

2. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลในสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

3. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

ตัวแปรต้น คือ การสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

ตัวแปรตาม คือ

1. ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ มี 5 องค์ประกอบ คือ การอนุมาน การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น การนิรนัย การตีความ และการประเมินข้อโต้แย้ง

2. ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตัวเอง มี 8 องค์ประกอบ คือ การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้ มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ความรักในการเรียน ความคิดสร้างสรรค์ การมองอนาคตในแง่ดี และความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาและทักษะการแก้ปัญหา

ข้อตกลงเบื้องต้น

สภาพการณ์บนหอผู้ป่วย ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สภาพผู้ป่วย และการดูแลผู้ป่วยของพยาบาลประจำการ มีผลต่อความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่ต่างกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) หมายถึง ผลงานวิชาการประเภทเอกสารหรือหลักฐานอื่นๆ ที่นักศึกษาดำเนินการสร้างด้วยตนเองและเก็บสะสมอย่างเป็นระบบ ระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งผลงานเหล่านี้ใช้เป็นหลักฐานแสดงถึงความสามารถของนักศึกษาพยาบาลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์รายวิชา ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผลงาน 2 ส่วน คือ

- 1.1 ผลงานที่ผู้สอนกำหนดประเภทของงาน ได้แก่ แผนการพยาบาลผู้ป่วย แผนการสอนสุขศึกษา และ รายงานการประชุมปรึกษาทางการพยาบาล
- 1.2 ผลงานที่ผู้เรียนสร้างสรรค์โดยอิสระ ได้แก่ รายงานหรือหลักฐานที่แสดงถึงการศึกษาค้นคว้าจากความรู้ที่สนใจศึกษามาเพิ่มเติม รายงานแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกในการปฏิบัติงานทั้งของตนเองและของผู้เกี่ยวข้อง

2. เกณฑ์การประเมินค่าแฟ้มสะสมงาน (Scoring Rubric) หมายถึง เครื่องมือที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลแฟ้มสะสมงาน ซึ่งได้มาจากการกำหนดร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนก่อนที่จะดำเนินการเรียนการสอน โดยกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์รายวิชา ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เกณฑ์ประเมินผล 2 ประเภท ดังนี้

- 2.1 เกณฑ์การประเมินแบบแยกองค์ประกอบ (Analytic Scoring) เป็นการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน และอธิบายคุณภาพของงานในแต่ละองค์ประกอบที่ต้องการวัด ซึ่งใช้ประเมินค่าผลงานที่ผู้สอนกำหนดขึ้น ได้แก่ แผนการพยาบาลผู้ป่วย รายงานการประชุมปรึกษาทางการพยาบาล และ แผนการสอนสุขศึกษา
- 2.2 เกณฑ์การประเมินแบบภาพรวม (Holistic Scoring) เป็นการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน โดยพิจารณาจากภาพรวมของผลงาน ซึ่งใช้ประเมินค่าผลงานที่ผู้เรียนสร้างสรรค์โดยอิสระ

3. การสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงาน หมายถึง กิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียนขณะฝึกปฏิบัติการพยาบาล รวมถึงกิจกรรมของผู้สอนในการชี้แนะ กระตุ้น ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างและสะสมผลงานอย่างเป็นระบบ และเป็นอิสระ ตามเป้าหมายของการเรียนการสอนที่ตั้งไว้ ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยกิจกรรมการสอนตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดจุดประสงค์และประเภทของแฟ้มสะสมงาน โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันทำความเข้าใจและกำหนดข้อตกลง เกี่ยวกับวัตถุประสงค์การสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงานและเกณฑ์การประเมินค่าแฟ้มสะสมงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์รายวิชา รวมทั้งร่วมกันกำหนดประเภทของแฟ้มสะสมงาน และปริมาณของชิ้นงาน

ขั้นที่ 2 ขั้นการรวบรวมและจัดการชิ้นงาน เป็นขั้นที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนดำเนินการเก็บรวบรวมชิ้นงาน หรือหลักฐาน ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอิสระ และให้คำแนะนำในการจัดระบบและสร้างสรรค์ชิ้นงานนั้น

ขั้นที่ 3 ขั้นการคัดเลือกชิ้นงาน เป็นขั้นที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนคัดเลือกชิ้นงานอย่างอิสระ ในผลงานที่ตนเองพึงพอใจมากที่สุด และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยคัดเลือกมาจากชิ้นงานที่รวบรวมในขั้นที่ 2

ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนข้อมูลย้อนกลับ ผู้สอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น หรือความรู้สึกต่อชิ้นงานของตนเองที่คัดเลือกเข้าแฟ้มสะสมงาน จากนั้นผู้สอนจะให้ข้อมูลเสนอแนะและกระตุ้นให้เพื่อนในกลุ่มร่วมให้ข้อมูลเสนอแนะในการปรับปรุงชิ้นงาน โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินค่าที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำชิ้นงานให้สมบูรณ์และประเมินค่า ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนปรับปรุงชิ้นงานตามข้อเสนอแนะ จนเป็นที่พึงพอใจ แล้วนำเสนอให้ผู้สอน เพื่อน และตัวเอง ประเมินผลตามพัฒนาการ เป็นการตัดสินคุณค่างาน ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร่วมกันตั้งแต่ต้น

ขั้นที่ 6 ขั้นเชื่อมโยงและประชุมกลุ่ม เป็นขั้นที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียนได้นำเสนอความสำเร็จของแฟ้มสะสมงาน และอภิปรายเชื่อมโยงระหว่างแฟ้มสะสมงานและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เปิดโอกาสให้เพื่อนในกลุ่มได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ โดยผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยการความสะดวกและชี้แนะในการอภิปราย

4. การสอนตามปกติ หมายถึง กิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียนขณะฝึกปฏิบัติการพยาบาล เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะต่างๆ ตามวัตถุประสงค์รายวิชา และมอบหมายกิจกรรมแก่ผู้เรียนซึ่งประกอบด้วย การวางแผนและให้การพยาบาลผู้ป่วย การสอนสุขศึกษา การค้นคว้าเพิ่มเติมและการประชุมปรึกษาทางการพยาบาล รวมทั้งการประเมินผลตามเกณฑ์ที่กำหนดของรายวิชา

5. ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ หมายถึง ความสามารถในการคิดของนักศึกษาที่อาศัยสติปัญญา ความรู้ เจตคติ ในการค้นหาข้อมูลและหลักฐานที่น่าเชื่อถือ มาพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อสนับสนุนและพิสูจน์หาข้อเท็จจริง อย่างมีเหตุผล มีหลักฐาน ที่จะนำไป

ข้อสรุปที่ถูกต้อง ตามเรื่องราวของสถานการณ์นั้น ซึ่งการวิจัยครั้งนี้วัดได้จาก ความสามารถของนักศึกษาพยาบาลในการทำแบบสอบถามความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณใน 5 องค์ประกอบ ดังนี้

- 5.1 การอนุมาน หมายถึง การจำแนกระดับความเป็นไปได้ของข้อสรุปที่คาดคะเนจากสถานการณ์ที่กำหนดให้โดยการสังเกตและอาศัยความรู้ทั่วไป
- 5.2 การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น หมายถึง การพิจารณาว่าข้อความใดเป็นข้อความที่ได้รับการยอมรับไว้เป็นมูลฐานหรือเป็นสมมติฐานที่ตั้งไว้ล่วงหน้า เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปตามสถานการณ์ที่กำหนดให้
- 5.3 การนิรนัย หมายถึง การถอดข้อสรุปที่เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ของสถานการณ์ที่กำหนดให้อย่างแน่นอน ตายตัว
- 5.4 ดีความ หมายถึง การสรุปความจากสถานการณ์ที่กำหนดให้อย่างมีเหตุผล ซึ่งข้อสรุปนั้นเป็นลักษณะทั่วไปของสถานการณ์ที่กำหนดให้
- 5.5 การประเมินข้อโต้แย้ง หมายถึง การตัดสินใจว่าข้อความในสถานการณ์มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือของการอ้างเหตุผล หรือไม่

6. ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตัวเอง หมายถึง พฤติกรรมของนักศึกษาพยาบาลที่แสดงออกถึงความสนใจ กระตือรือร้น และรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยวัดได้จากคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง 8 ด้าน ดังต่อไปนี้

- 6.1 การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้ ได้แก่ ความสนใจในการเรียน ความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ชอบศึกษาค้นคว้า ยอมรับคำติติงในความผิดพลาดของตน และมีความพยายามในการทำความเข้าใจในเรื่องที่ยาก
- 6.2 มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถที่จะเรียนเมื่อต้องการเรียน สามารถแบ่งเวลาเรียนได้ สามารถหาวิธีการเรียนรู้เรื่องใหม่ มีความสุขกับการปัญหาที่ยาก และรู้แหล่งข้อมูล
- 6.3 การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ ได้แก่ ความไม่ทอดทิ้ง ชอบที่จะเรียน ไม่มีปัญหาในการทำความเข้าใจจากการอ่าน และสามารถทำงานด้วยตนเองได้ดี
- 6.4 ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ได้แก่ การยอมรับว่าตนเองฉลาด คิดอยู่เสมอว่าตนเองกำลังทำอะไร ทราบว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษารของตนเอง
- 6.5 ความรักในการเรียน ได้แก่ ความชื่นชมต่อบุคคลที่ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ มีความต้องการที่จะเรียน และ มีความสนุกในการค้นคว้า

- 6.6 ความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ มีความคิดที่จะทำสิ่งต่างๆได้ดี สามารถหาแนวทางในการเรียนสิ่งใหม่ๆได้หลายแนวทาง
- 6.7 การมองอนาคตในแง่ดี ได้แก่ ความต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดว่าปัญหาเป็นสิ่งท้าทาย และรู้ว่าตนเองต้องการเรียนรู้อะไรเพิ่มเติม
- 6.8 ความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาและทักษะการแก้ปัญหา ได้แก่ การมีทักษะในการอ่าน การเขียน การฟัง และการจำ และมีความสุขกับการแก้ปัญหา

6. นักศึกษาพยาบาล หมายถึง นักศึกษาพยาบาล หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลในสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ที่กำลังศึกษาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 ซึ่งเป็นรายวิชาปฏิบัติ และผ่านการเรียนวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 ในภาคทฤษฎีแล้ว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตในด้านความคิดวิจารณ์ญาณ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ให้มีรูปแบบการเรียนการสอนและการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ
3. เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้แฟ้มสะสมงานที่เหมาะสมในการศึกษาพยาบาลต่อไป